

آسیب شناسی کاربرد اینترنت و تهدیدات فضای مجازی

بهزاد پورنقادی^۱

چکیده

زمینه: با توجه به اهمیت شبکه اینترنت در عصر حاضر و ساختار فضای مجازی، این بستر به یکی از نقاط بالقوه آسیب پذیر و خطرناک در جهان بدل شده است که ضرورت توجه و پرداخت سریع و نظام مند، معقول و هدفمند به منظور مصون سازی این بستر از تهدیدهای موجود در جهت حفظ امنیت جامعه و حریم شخصی شهروندان و نظم و امنیت اجتماعی را می طلبد.

روش کار: با بررسی ۱۲۰۰ نمونه از جامعه آماری کاربران اینترنت و فضای مجازی در بین دانشجویان دانشگاه های هشت استان کشور شامل: سمنان، تهران، اصفهان، همدان، مازندران، خراسان رضوی، گلستان و بوشهر با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق به روش غیر آزمایشی، آسیب ها و تهدیدهای کاربرد اینترنت در بین جوانان کشور مورد پژوهش و تحقیق قرار گرفته است.

یافته ها: در بین جامعه آماری پژوهش، میزان ۶۹ درصد در شبکه فیس بوک عضو هستند و ۷۴ درصد نیز از انواع فیلترشکن ها استفاده می کنند. همچنین به نظر ۶۷.۲۵ درصد از جامعه آماری، برنامه ها و مطالب سایت های اینترنتی در احساس نظم و امنیت فضای حقیقی به طور مستقیم تاثیر دارد.

نتیجه گیری: نیروی انتظامی با حضور تخصصی و هوشمندانه و اطلاع رسانی و گسترش آموزش همگانی به رعایت نظم و امنیت و قوانین در دنیای مجازی و اینترنت کمک می نماید و از وقوع جرایم می کاهد و یا در صورت وقوع جرم به پیگیری و کشف آن می پردازد.

واژگان کلیدی: تهدیدات اینترنت، فضای مجازی، امنیت اجتماعی، پدافند سایبری.

^۱ عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، پژوهشگر دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان خراسان شمالی، behzad_pournaghdi@yahoo.com

مقدمه

از اوایل دهه ۹۰ میلادی، پژوهش‌ها و بررسی‌های بسیاری در زمینه روان‌شناسی اینترنت و تاثیر آن بر سلامت و رفتار انسان انجام پذیرفته است. امروزه موضوع اینترنت، مسأله مهمی برای بیشتر جوامع به ویژه کشورهای در حال توسعه و از جمله کشورهای اسلامی است. آگاهی از پی آمدهای اینترنت و در کنار آن در نظر گرفتن راهبردهای مناسب برای استفاده درست و پیش‌گیری یا کاهش پی آمدهای احتمالی منفی آن، اهمیت اساسی دارد. فراگیر شدن رسانه‌ها در آغاز قرن بیست و یکم و موضوع جدی نقش اینترنت در شکل دهی به فرهنگ، هویت و باورها و ارزش‌های اجتماعی، اهمیت پژوهش در این زمینه را افزایش داده است. در جامعه امروز ما، گرایش به اینترنت و استفاده از آن چنان رایج شده که بیشتر خانواده‌ها، رایانه شخصی دارند و اعضای خانواده، بخش زیادی از وقت خود را در استفاده از اینترنت سپری می‌کنند. اینترنت در میان همه گروه‌های اجتماعی اعم از زن و مرد، پیر و جوان، بی‌سواد و باسواد از جذابیت خاصی برخوردار است. گسترش اینترنت، مانند هر نوآوری دیگری به ایجاد دگرگونی‌هایی در جنبه‌های مختلف زندگی انجامیده و استفاده از آن، امری اجتناب‌ناپذیر شده است؛ به گونه‌ای که بدون آن زندگی برای کسانی که بدان خو گرفته‌اند، دشوار می‌شود. بسیاری از نظریه پردازان ارتباطات، اینترنت را گام مهمی در پیشرفت کشورهای در حال توسعه قلمداد می‌کنند. از این رو، با توجه به کاربردهای فراوان اینترنت که با هدف انتقال اطلاعات قصد دارد باورهای مشخصی را درباره کالاها یا خدمات مرتبط با آن در جامعه رواج دهد، بررسی این پیام‌ها از نظر مضمون، محتوا و فرم‌ارایه، اهمیت ویژه‌ای دارد (شجاعی، محمد صادق، ۱۳۹۱).

با توجه به اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در عصر حاضر و رشد سریع شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی، این بستر به یکی از نقاط بالقوه آسیب‌پذیر و خطرناک در جهان

بدل شده است که ضرورت توجه و پرداخت سریع و در عین حال نظام مند، معقول و هدفمند و به منظور مصون سازی این بستر از تهدیدات موجود در جهت حفظ امنیت ملی و حریم شخصی شهروندان در فضای جنگ و مخاصمات امروز بین المللی را می طلبد. دفاع سایبری شامل کلیه اقدامات به منظور حفظ امنیت، ایمنی و پایداری شبکه و تجهیزات وابسته به فضای سایبر می باشد (مرکز پدافند غیرعامل ایز ایران، ۱۳۸۶). با امکانات فراوانی که رسانه ها و فناوری جدید در عصر اطلاعات در اختیار افراد جامعه قرار می دهند، کاربران دائماً با محرک های جدید و انواع مختلف رفتارهای اجتماعی و اخلاقی آشنا می شوند. این فضا هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می آفریند و بیشترین تاثیر آن برای نسلی است که در مقایسه با نسل قبل با محرک های فراوانی مواجه است. همچنین از طریق رسانه های نوین و فناوری اطلاعات در فضای سایبر، افراد جامعه خط مفروض میان فضای عمومی و خصوصی را تجدید سازمان می کنند و این امکانی است که جامعه فعالانه از آن استفاده می کند. شتاب توسعه علوم بشری و پیشرفت فناوری های نوین، دستاوردهای جدید علمی را برای انسان به ارمغان آورده است (نقشینه، وحید، ۱۳۸۶). همچنین ورود به عرصه های جدید علمی و فناوری همواره پیامدهایی را برای امنیت اجتماعی و مسایل اخلاقی به همراه خواهد داشت.

بحث و طرح مساله

موضوعی که باعث اهمیت دفاع سایبری و امنیت اجتماعی در فضای مجازی در دهه اخیر شده است، رشد پرشتاب علم و فناوری همزمان با ضعف نظام های سنتی اخلاقی و امنیتی در جوامع می باشد. در نتیجه این پرسش به میان می آید که با این مقیاس از تصرف ذهنی و علمی در عالم توسط انسان که با پیشرفت دانش و فناوری ظاهر می شود، آیا توسعه فناوری

اطلاعات و فضای سایبر متعهد به کیفیتی مبتنی بر منطق امنیت اجتماعی و مصلحت جمعی نیز هست؟ انقلاب فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی، به ویژه پیدایش رسانه های الکترونیکی جدید تمام شئون زندگی انسان ها را تحت تاثیر قرار داده است. فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی در حوزه عملیات روانی نیز کاربرد فراوانی یافته اند. در واقع عملیات روانی و یا به تعبیر دیگر تاثیر و نفوذ در افکار و رفتار سایر دول و ملل که کارگزاران آن را در جهت اهداف و مقاصد خود پی ریزی می کنند، امروزه از طریق فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی به خصوص رسانه های نوین روبه گسترش نهاده است (سوری، جواد، ۱۳۸۷).

خطرناک ترین وجوه جرایم رایانه ای مرتبط با مفاسد اخلاقی، شکل گیری باندهای تبهکاری بین المللی سوء استفاده جنسی از کودکان، تهیه منابع قابل عرضه بر روی شبکه های رایانه ای و نقل و انتقال این منابع می باشد که آثار نامطلوب بسیاری در جهان گذاشته و باعث تحریک افکار عمومی شده و بیشتر در کشورهای جهان سوم به ویژه کشورهای فقیرنشین آسیای جنوب شرقی فراگیر شده است. وجود گروه های انحرافی که به تبادل پیام ها و مطالب و عکس های غیر اخلاقی می پردازند نیز اشاعه فساد و فحشاء در فضای مجازی و اینترنت را داده است. از طرفی دیگر حجم مراجعات و بازدید کاربران از این نوع سایت ها به سرعت در حال گسترش است.

به طور متوسط روزی ۵۰۰ سایت سکس در کل دنیا متولد می شود، حال آنکه آمار حذف این سایت ها بسیار کمتر است و محدود به فیلترینگ موردی است. آمار متوسط استفاده از اینترنت در زمینه مطالب غیر اخلاقی توسط جوانان در جدول شماره (۱) نشان داده شده است:

جدول ۱: آمار متوسط کاربری اینترنت در زمینه مطالب غیر اخلاقی

نام کشور	استفاده در روز	استفاده در شب و نیمه شب
ایران (کاربران عمومی)	٪۳۵	٪۵۵
کشورهای حاشیه خلیج فارس	٪۳۰	٪۳۷
اوکراین، روسیه، اروپای شرقی	٪۵۰	٪۷۰
هند، پاکستان، بنگلادش	٪۴۱	٪۶۰
ترکیه	٪۳۸	٪۵۷
اروپای غربی	٪۱۱	٪۳۵
لبنان و سوریه	٪۳۳	٪۴۷
آفریقای غربی	٪۳۳	٪۴۴

با مراجعه به سایت های آماری چون net ster و site metes می توان مشاهده کرد که مراجعه به سایت های غیر اخلاقی به صورت عمومی کاهش پیدا کرده است. البته هر کشوری با توجه به نظام اخلاقی حاکم می تواند کنترل ها و محدودیت های لازم را درباره اینترنت اعمال نماید اما باید به این نکته توجه نمود که این اقدامات هیچ گاه به صورت ٪۱۰۰ نبوده و نیست و این بدان معناست که با وجود کنترل های شدید باز دسترسی به سایت های جنسی منتفی

نخواهد بود. در حال حاضر ده ها هزار سایت جنسی در اینترنت وجود دارد که شمار آنها هر روز بیشتر می شود و این تنها مربوط به سایت هایی است که ایجاد آنها در کشور مزبور منع قانونی ندارد که با احتساب فعالیت های جنسی خلاف قانون مانند ترویج و پخش امور جنسی مربوط به کودکان و ... آمار سایت ها خلاف اخلاق وحشتناک می گردد. اما باید دانست تهدیدات خلاف اخلاق اینترنت صرفاً به دسترسی سایت های جنسی محدود نمی شود، بلکه امکانات متنوع اینترنت در دنیایی رایانه ای، امکان برقراری هر نوع ارتباط فی مابین کاربران فراهم می آید و در بسیاری از موارد این ارتباطات می تواند ارتباطات نامشروع باشد. مسلماً بهره گیری بیشتر و متنوع تر از امکانات موجود شامل: ارسال صوت، تصویر، ویدئو و غیره می تواند در گسترش ابعاد این ارتباطات نامشروع موثر واقع گردد (رضانی، محمد جواد، آسیب شناسی اینترنت).

جرایم سایبری

جرایم سایبری طیف وسیعی از بزهکاری ها را شامل می شود و از انواع مزاحمت تا جرایم خشن را در بر می گیرد که در یک محیط مجازی به وجود می آید. جرایم سایبری تنها طی بیست سال اخیر و با توسعه و گسترش علوم رایانه و فناوری اطلاعات و ارتباطات رواج یافته است و با ساده تر شدن دسترسی به شبکه اینترنت، فضای مجازی و ابزارهای نوین ارتباطی، مشکل جرایم رایانه ای پدیدار شده و شروع به رشد روزافزون نموده و نهادهای امنیتی و انتظامی را با چالش جدیدی به نام جرایم سایبری مواجه ساخته است.

حریم خصوصی در فضای سایبری

هر فردی با توجه به شرایط و اوضاع و احوال بسیار متنوع پیرامون خود، بهترین کسی است که می تواند بخشی از امور زندگیش را تحت عنوان امور خصوصی از دیگر امورش جدا کند. اما نکته بسیار مهم این است که امور خصوصی در کنار امور غیر خصوصی معنا پیدا می کند و یک مفهوم جمعی است و افراد با ترسیم حد و مرز پیرامون خود آن ها را شناسایی کرده اند و از ورود دیگران به آن ها جلوگیری می کنند. مهم ترین عاملی که می تواند مرز میان امور خصوصی و غیر خصوصی را مشخص سازد، رضایت فرد مورد نظر است که در کمال صحت اراده و آگاهی از اوضاع پیرامون خود اعلام کرده است.

ادبیات نظری (پیشینه تحقیق)

دستیابی به فناوری اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی، بشر را به تحقق سریع تر و آسان تر توسعه دانش بنیاد پایدار امیدوار کرده است. اما این فناوری به رغم قابلیت های فراوان و منحصر به فردی که در دنیای جدیدی به نام فضای سایبری عرضه کرده است، در اثر آسیب پذیری فراوانش در برابر انواع سوء استفاده های منحرفانه و مجرمانه، دغدغه های جدی را نیز برانگیخته است و به سادگی نمی توان در مقابل فرصت های بی شماری از تهدیدهای آن چشم پوشی کرد. از میان پیشگیری از وقوع یا کیفر مرتکبین این افعال، گزینه اول از مزیت های غیر قابل انکاری برخوردار است. به همین ترتیب، تدابیر پیشگیرانه وضعی که ماهیت فنی دارند، با اقبال مواجه شده اند که نمونه بارز آن ها فیلترینگ است. اما باید دید نسبت به هزینه های مختلف و هنگفتی که تحمیل می کنند، تاچه اندازه کارایی مورد انتظار را دارند (تأملی بر فیلترینگ، مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۸۶).

رویگرد به سوی کوچک سازی جهان یکی از پیامدهای فناوری نوین بوده و اینترنت نیز از مهم ترین عوامل حرکت به سمت دهکده جهانی می باشد. اینترنت بازاری بسیار قوی و چندین کاربرد متنوع دارد که الگوی استفاده از این ابزارها بیانگر نوع استفاده از آن می باشد. هدف اصلی طرح مطالعه و بررسی شاخص های مربوط به استفاده جوانان از اینترنت در ایران بوده است. این پژوهش در استان های آذربایجان شرقی، اصفهان، تهران، خراسان، فارس، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، مازندران، همدان و یزد در بین ۳۵۹۵ نفر انجام شده که ۵۷.۲٪ پاسخگویان مرد و بقیه زن بوده اند. ۳۴٪ افراد بین سنین ۱۵ تا ۱۹ سال ۵۳.۶٪ آنان ۲۰ تا ۲۴ و ۱۲.۴٪ نیز از سنین ۲۵ تا ۲۹ سال انتخاب شده اند. در نمونه مورد مطالعه ۸۳.۷٪ آنان مجرد و ۱۰.۱٪ آنان متأهل بوده و ۱.۱٪ دیگر نیز متارکه نموده بودند. ۵.۱٪ پاسخگویان از اعلام وضعیت تاهل خود امتناع نموده اند. یافته ها نشان می دهد ۵۲.۹٪ کاربران از اینترنت استفاده آموزشی ۴۴.۸٪ استفاده پژوهشی ۵۸.۸٪ استفاده سرگرمی ۴۸.۷٪ چت ۱۵.۴٪ وبلاگ ۳۶.۶٪ اخبار و ۴۱.۳٪ از ایمیل استفاده می کنند. در ذکر علت استفاده از اینترنت بیشترین افراد کسب اطلاعات به روز را به عنوان اولین علت آن ذکر کرده اند. امکان برقراری ارتباط با دیگران دومین دلیل، دسترسی به اطلاعاتی که از سایر منابع قابل دسترسی نیستند سومین موجب و آشنایی با دیدگاه ها و مشکلات جوانان نیز به عنوان چهارمین علت استفاده جوانان از اینترنت ذکر شده است. پیشرفت سریع علمی برخورداری از شخصیت سالم تر به دلیل افزایش آگاهی ایجاد یا تشدید مشکلات روحی و روانی و سایر موارد به ترتیب به عنوان تاثیرات ناشی از اینترنت در جوانان ذکر شده اند. ۶۹.۷٪ استفاده آموزشی ۶۷.۱٪ استفاده پژوهشی ۷۲.۶٪ استفاده سرگرمی ۷۲.۵٪ استفاده چت اینترنت ۷۹.۳٪ استفاده از وبلاگ و ۷۰.۴٪ استفاده ایمیل اینترنت توسط کاربران استفاده کننده از رایانه شخصی صورت می گیرد. بطور متوسط هر جوان ۱۵ تا ۲۹ ساله

که دسترسی به اینترنت دارد مدت ۱۱۳.۲ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهد. هر جوان ۱۵ تا ۲۹ ساله که از طریق رایانه شخصی به اینترنت دسترسی دارد و مدت ۱۱۹.۱ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهد. افرادی که از طریق رایانه محل کار به اینترنت دسترسی دارد مدت ۱۵۱.۷ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهند. کسانی که از طریق رایانه دانشگاه، مراکز آموزشی به اینترنت دسترسی دارند، مدت ۸۳.۴ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهد. افرادی که از طریق کافی نت به اینترنت دسترسی دارد مدت ۱۰۶.۸ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهند. افرادی که از طریق کافی نت به اینترنت دسترسی دارند مدت ۴۰۲.۴ دقیقه از وقت خود را در شبانه روز به اینترنت اختصاص می دهند. بیشترین میزان استفاده از اینترنت با ۲۸.۱٪ کاربران متعلق به ساعات ۲۰ تا ۲۴ می باشد. کمترین نسبت در ساعات ۱۲ شب الی ۳ صبح از اینترنت استفاده می کنند که نسبت آنان ۷.۲٪ می باشد. بیشترین هزینه ماهیانه از نظر تعداد افراد مبلغ کمتر از هزار تومان است که ۱۵.۵٪ کل افراد این میزان را اعلام نموده اند. پس از این رقم مبلغ ۸ هزار تومان تا ۱۰ هزار تومان هزینه با درصد فراوانی نسبی ۱۳.۶٪ جایگاه دوم را به خود اختصاص داده است. پس از این دو مورد هزینه ماهانه هزار تا ۲ هزار تومان با تعلق ۹٪ کل پاسخگویان در جایگاه سوم قرار گرفته است. میزان رضایت از ایجاد پروکسی و نقش آن در افزایش اعتماد خانواده ها از دیدگاه جوانان تنها توانسته ۵۶.۴٪ از کل امتیازات قابل کسب را اخذ نماید که میزان قابل اعتمادی در تحقیق علمی نمی باشد اما به هر حال چون نسبت به دست آمده از نصف بیشتر است نمی توان توصیه کرد از این اقدام در کشور جلوگیری شود. جوانان معتقدند: استفاده از تصاویر غیر اخلاقی در اینترنت و ارسال آن به سایرین مشکلات اخلاقی زیادی را ایجاد می کند. این عقیده با کسب

۷۳٪ کل امتیاز قابل کسب از دیگر نتایج قطعی طرح است که برنامه ریزان امر باید در جهت برخورد مناسب با آن به فکر راه کارهای پایه ای باشند. با قاطعیت ۶۱.۵٪ جوانان معتقدند، باید در مقابل گفتگوی آزادانه درباره موضوعات ممنوعه مانند روابط جنسی و دوست پسر و دختر اقدام شود. این میزان رضایت با پیشنهاد مذکور قابل توجه می باشد. خصوصاً وقتی نظر خود جوانان این است اما از دیدگاه روش تحقیق نمی توان آن را به عنوان یک نتیجه قطعی در این پژوهش معرفی نمود و لازم است در این خصوص نیز ضمن شفاف سازی تحقیقات گسترده تری برای اخذ نتیجه صورت پذیرد. میزان رضایت از سرعت اینترنت در ایران حتی از میزان رضایت از نحوه سرویس دهی هم کمتر است و معادل ۴۳.۴٪ می باشد که بیانگر لزوم شدید انجام اقدامات لازم برای بالا بردن سرعت اینترنت در کشور می باشد. میزان رضایت از هزینه استفاده از اینترنت ۴۵.۷٪ بوده است که از لحاظ میزان در حد فاصل دو گزینه بالا قرار دارد اما این رضایت کم لزوم برنامه ریزی در جهت کاهش هزینه دسترسی و استفاده از اینترنت در کشور را مشخص می نماید. از نظر جوانان با درجه اطمینان ۵۹.۵٪ وبلاگ ها نقش مهمی در اشتغال جوانان دارند. این گزینه در خصوص بیان وضع موجود استفاده جوانان از اینترنت طرح شده که نتایج نشان می دهد بطور متوسط در ۴۹.۹٪ موارد جوانان از وبلاگ های دیگران استفاده می کنند. این سوال مشخص نمود که ۱۷.۴٪ پاسخگویان خود دارای وبلاگ هستند (آسیب شناسی اینترنت در جوانان، سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۴).

نقش پلیس در کنترل جرایم سایبری

حجم فراوانی از اطلاعات مورد نیاز جامعه امروز، با استفاده از رایانه ها و شبکه های مرتبط به آن تولید، ذخیره، ارسال و توسعه می یابد. صنایع تجاری جهان در روز به تنهایی میلیون ها دلار

معامله های خود را از طریق شبکه جهانی اینترنت انجام می دهند لذا تمایل روز افزون به استفاده از آن شرایط و بستر مساعدی برای ظهور جرایم در فضای سایبری به وجود آورده و گسترش آن موجب بروز آسیب ها و خسارات گوناگونی در جوامع گردیده است. پلیس به عنوان یکی از نهادهای مسئول برقراری امنیت و مقابله با جرایم در کشورها، وظیفه و نقش بسیار مهمی در مبارزه با این جرایم دارد. با توجه به ویژگی خاص این جرایم و نوع ادله اثبات آن ممکن است پلیس در پیشگیری و مبارزه با این نوع جرایم با دشواری هایی مواجه گردد لیکن با افزایش دانش و استفاده از کمک کارشناسان فن می تواند بر این مشکل غلبه نماید. اقدامات گسترده ای جهت برخورد با این نوع جرایم توسط کشورهای اروپایی و آمریکایی انجام و در ایران نیز پیگیری این جرایم در حال حاضر به پلیس آگاهی محول و طی برنامه ریزی ها و اعلام مسئولین ارشد ناجا قرار است در آینده نزدیک پلیس فتا (مانند پلیس سایبر در کشورهای خارجی) سازماندهی تا مسئول رسیدگی به این جرایم شود. در این مقاله سعی شد، ضمن آشنایی خواننده با انواع جرایم سایبر، به نقشی که پلیس می تواند در کنترل و مبارزه با اینگونه جرایم داشته باشد چه در بعد کشف و نیز پیشگیری بپردازد (عالی پور هفشجانی، خداداد ، ۱۳۸۹).

اولین مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی بر ضرورت بهره گیری از پتانسیل و توسعه شبکه های رایانه ای و اطلاع رسانی در کشور تاکید کرده است. مدتی است که در کشور سیاست فیلترینگ یا فیلتر کردن برخی از سایت ها اجرا شده و هدف آن منع استفاده از سایت های غیراخلاقی برای کودکان و نوجوانان است. البته یکی از نگرانی های مشترک والدین در همه جوامع نحوه استفاده کودکان از اینترنت می باشد. به همین منظور در انگلستان یک گروه دیده بان اینترنتی به عنوان بخشی از تلاش های جاری برای مصون نگاه داشتن کودکان در

شبکه جهانی اینترنت، سیستم جدیدی را راه اندازی کرده است. این سیستم به نحوی طراحی شده که به والدین امکان می‌دهد با مسدود کردن سایت‌ها و اتاق‌های گپ (Chat Room) خاصی که تصور می‌شود مورد استفاده افرادی است که از کودکان سوء استفاده می‌کنند، محتویات اینترنت را کنترل نمایند. از این فیلترها می‌توان برای منع دسترسی به سایت‌های خشونت بار، نمایش دهنده مواد مخدر و تبلیغ کننده مشروبات الکلی استفاده کرد. از فناوری اطلاعات و ابزار اینترنت می‌توان برای انتشار ذخایر غنی فرهنگی و ادبی ایران و گسترش علوم در جهان استفاده نمود و از آن برای آموزش و پرورش، تجارت الکترونیک، بانکداری الکترونیک، اطلاع رسانی، خدمات رسانی به مردم در دولت الکترونیکی، تبلیغات، مسایل و آموزه‌های مذهبی و دینی و توسعه ارتباطات بین الملل و صلح جهانی استفاده کرد. با امکانات و گزینه‌های فراوانی که رسانه‌های جدید در عصر اطلاعات در اختیار افراد جامعه قرار می‌دهند، کاربران دائماً با محرک‌های جدید و انواع مختلف رفتارهای اجتماعی و اخلاقی آشنا می‌شوند. این فضا هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می‌آفریند و بیشترین تاثیر آن برای نسلی است که در مقایسه با نسل قبل با محرک‌های فراوانی مواجه است. همچنین از طریق رسانه‌های نوین و فناوری اطلاعات، افراد جامعه خط مفروض میان فضای عمومی و خصوصی را تجدید سازمان می‌کنند و این امکانی است که جامعه فعالانه از آن استفاده می‌کند. اخلاق در فناوری اطلاعات و سلامت دیجیتالی یک زمینه نوظهور از برخورد انفورماتیک، بهداشت روانی و ارتباطات در عصر اطلاعات است که از طریق شبکه جهانی اینترنت و تکنولوژی‌های مرتبط با آن ارتقا و تکامل می‌یابد. اخلاق دیجیتالی را نه تنها به عنوان یک توسعه فنی بلکه به عنوان حالتی روحی، طرز تفکر و یک حرکت عمومی جهانی می‌توان توصیف کرد.

نظام اخلاقی و روابط اجتماعی ایرانی - اسلامی دارای ارزش های والای انسانی و اخلاقی است که همگام و همسو با پیشرفت های علم و فناوری می باشد و در قرون جدید کارآمد است و می تواند راهگشای مشکلات و معضلات اخلاقی باشد. همچنین رعایت آموزه های دینی و مذهبی و ترویج آن ها ضامن حفظ سلامت دیجیتال است. امروزه در عصر جهانی شدن و فضای شتاب توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، حفظ هویت ملی و دینی و اخلاق اسلامی اهمیت بیشتری نسبت به گذشته پیدا کرده است که به معنای مشارکت مؤثر فرهنگی، دینی و انسانی در سراسر جهان محسوب می شود. با توجه به آماج حملات تبلیغاتی و ضد هویتی غرب در رسانه ها و شبکه اینترنت، پرداختن و حفظ ارزش های هویت دینی و ملی ضرورت بسیاری دارد. اینترنت و ابزار فناوری اطلاعات با تمامی جذابیت ها و محبوبیت خود دنیایی مجازی جهت تبلیغات ضد هویتی برای جوانان مسلمان ایرانی به شمار می آید. آگاهی از اهداف و سوء نیت ها در تبلیغات گروه های انحرافی و التزام به آگاهی حفظ امنیت کاربری در شبکه جهانی وب از نکات مهم و ضروری کاربران فناوری اطلاعات خصوصاً نسل جوان است.

وضعیت اینترنت در جهان

سرعت رشد پدیده های نوین تکنولوژیک در کشورهای پیشرفته به مراتب بیش از کشورهای در حال توسعه و جهان سوم است. بر اساس آمار سازمان ملل متحد، تعداد کاربران اینترنت در جهان از مرز یک میلیارد نفر گذشته است و پیش بینی می شود این رقم تا سال ۲۰۱۱ به دو میلیارد نفر برسد. هم اینک درصد کاربران اینترنت در آسیا ۳۶/۶ درصد، اروپا ۲۷/۷ درصد، آفریقا ۳/۵ درصد، آمریکای شمالی ۱۸/۸ درصد گزارش شده است. کشورهای آمریکا و چین دارای بیشترین شمار کاربران اینترنتی هستند. کاربران اینترنتی در رژیم صهیونیستی، فنلاند و

کره جنوبی نیز به ترتیب با متوسط زمان ۵/۵۷، ۳/۴۹، ۲/۴۷ ساعت در ماه برای استفاده از هر کاربر از اینترنت، به لحاظ مدت زمان آنلاین بودن در جهان پیشتاز هستند. بنابر آمارهای سال ۲۰۰۷ از مرکز اطلاعات شبکه اینترنت کشور چین تا پایان سال ۲۰۰۷ تعداد کاربران اینترنت در این کشور به ۲۱۰ میلیون نفر رسید که این میزان پنج میلیون نفر کمتر از تعداد کاربران در آمریکا است. تحقیقات نشان می دهد در سال ۲۰۰۸ با وجود رشد چشم گیر کاربران چینی به دلیل جمعیت زیاد چین تنها ۱۶ درصد از مردم این کشور به اینترنت دسترسی داشته و این در حالی است که متوسط جهانی اتصال به اینترنت ۱۰۱۹ درصد از کل دنیاست. در این میان کشورهای عربی نیز امارات متحده عربی دارای رتبه اول است. از هر یک هزار نفر جمعیت امارات، ۳۰۸ نفر کاربر اینترنتی هستند که این رقم برای کویت ۲۷۶ نفر، قطر ۲۶۹ نفر، بحرین ۲۱۳ نفر و لبنان ۱۹۶ نفر در هر هزار نفر است. تعداد ۳۵ کشور آفریقایی تنها ۲۵ میلیون کاربر دارد. همچنین ۳۰ کشور در جهان وجود دارند که واژه اینترنت در آن ها واژه ای غریب و ناشناخته است! زیرا ضریب نفوذ اینترنت در این کشورها کمتر از یک درصد است. گزارش موسسه تحقیقاتی (OVUM) کشورهایی را معرفی کرده که ضریب نفوذ اینترنت در آن ها به سرعت در حال افزایش است. ایرلند، ترکیه، یونان، تایلند، روسیه، هند، فیلیپین، اکراین، ویتنام و اندونزی از جمله این کشورها هستند (باغبان، وحید، ۱۳۸۹).

وضعیت اینترنت در ایران

ورود اینترنت به ایران به آغاز دهه ۱۳۷۰ شمسی باز می گردد، در سال ۱۳۷۱ دانشگاه های صنعتی شریف و گیلان توسط مرکز تحقیقات فیزیک نظری، به شبکه اینترنت وصل شدند تا با دنیای خارج ایمیل رد و بدل کنند. سال ۱۳۷۲ ایران به شبکه جهانی اینترنت پیوست و

نخستین مرکز رایانه ای که به طور رسمی در ایران به شبکه جهانی اینترنت وصل شد، مرکز تحقیقات فیزیک نظری ایران بود. در حال حاضر این مرکز نیز یکی از مراکز مهم خدمات اینترنتی در کشور است. یک سال بعد (۱۳۷۳)، موسسه «ندا رایانه» تاسیس شد و پس از راه اندازی اولین بولتن بورد (BBC)، در عرض یک سال اولین وب سایت ایرانی داخل کشور را ایجاد و راه اندازی کرد. در سال ۱۳۷۴ نیز مجلس شورای اسلامی، تاسیس شرکت امور ارتباطات دیتا را تحت نظر شرکت مخابرات ایران تصویب کرد که مسئولیت توسعه خدمات دیتا در سطح کشور به طور انحصاری در اختیار آن شرکت قرار داده است. بنابراین شاید هیچ پدیده دیگری در طول سال های اخیر به اندازه اینترنت در ایران رشد صعودی نداشته است. افزایش تصاعدی ضریب نفوذ اینترنت در ایران و در کنار آن تاثیر افزایش تعداد سایت ها، وبلاگ ها و پایگاه های اطلاع رسانی در این شبکه جهانی، نیازمند بررسی های جامعه شناسی است. در حال حاضر، اینترنت در ایران چند سرویس اساسی مانند پست الکترونیکی، چت، وب، وبلاگ، یوز نت، فروم و Telnet را ارائه می دهد. اما هر روزه سرویس های جدیدی ابداع می شود (باغیان، وحید، ۱۳۸۹).

تهدیدات فضای مجازی و کنترل دسترسی با فیلترینگ

از مسایل مهم اخلاقی و امنیت اجتماعی که در دنیای فناوری اطلاعات مطرح است، هویت مجازی کاربران و امنیت سایبری آنان در دنیای مجازی اینترنت است. پدیده ای به نام هویت مجازی این امکان را به کاربران فناوری اطلاعات می دهد که تحت هر عنوانی به معرفی خود بپردازند و از مخاطبان خود سوء استفاده نموده و از این راه به اهداف و مقاصد غیر اخلاقی خود برسند. این موضوع به قدری دارای اهمیت است که گاهی منجر به تباهی زندگی افراد جامعه

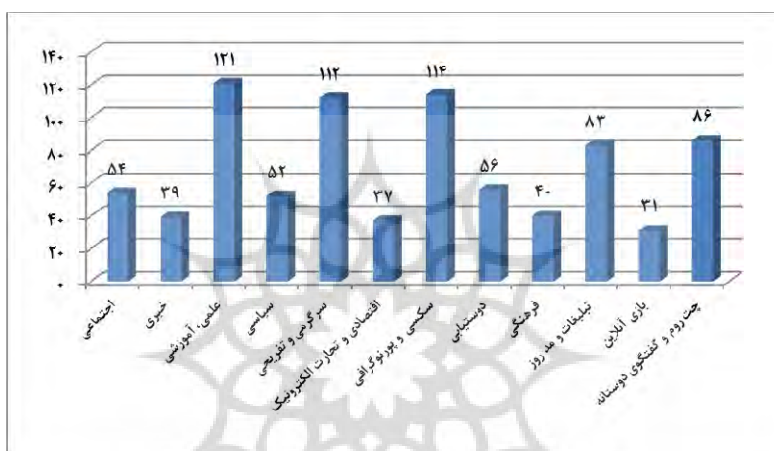
می شود. همسو با ضمانت اجرایی قانون جرایم رایانه ای، پایبندی به هنجارهای خانواده و اصول مذهبی و دینی در کنار آموزش صحیح کاربری و استفاده از فناوری اطلاعات، به ویژه برای کودکان، نوجوانان و جوانان راه حلی مناسب برای جلوگیری از ناهنجاری های ضد اخلاقی و مجرمانه تکنولوژیکی است. از آنجا که فناوری اطلاعات تحولات سیاسی و اجتماعی وسیع و شگرفی را پدید آورده است، مشکلات جدید و منحصر به فردی در این حوزه ایجاد شده که نیازمند بررسی و واکاوی است. فناوری اطلاعات و سایبر در شیوه افعال و اقدامات روزمره جامعه تاثیر می گذارد. برخی از مفاهیمی که در حوزه فلسفه اخلاق و فلسفه سیاسی و قضایی کاربردی خاص داشته اند با پیشرفت فناوری اطلاعات دچار چالش هایی شده اند که از آن جمله می توان به مفاهیم مالکیت، حریم خصوصی، توزیع قدرت، آزادی های اساسی و مفهوم مسئولیت اخلاقی اشاره کرد. متخصصان امور رایانه چه مسئولیت های اخلاقی دارند؟ اگر یک نرم افزار کامپیوتری دچار خطا شود چه کسی مسئول است؟ آیا ایجاد اختلال در برنامه ها و ارتباطات شبکه ای کاری غیر اخلاقی است؟ آیا کپی برداری از برنامه ها و نرم افزارها در صورت عدم اطلاع و رضایت صاحبان و پدید آورندگان آن ها امری غیر قانونی و نامتعارف است؟ اینها بخشی از پرسش هایی است که در مورد جرایم رایانه ای مطرح می شود. با توجه به امکان دسترسی افراد مختلف به اطلاعات موجود در رایانه هایی که به شبکه متصل هستند، دولت ها، جوامع بشری، متخصصین و کاربران فناوری اطلاعات موظف به رعایت چه اصول اخلاقی، سیاست ها و عملیاتی در خصوص حفظ حریم خصوصی افراد می باشند؟ در عصر فناوری اطلاعات و تکنولوژی ارتباطات، اشخاص با هویت های مجازی در فضای الکترونیکی حاضر می شوند و با یکدیگر گفتگو می کنند و به تبادل اطلاعات درست و یا اشتباه می پردازند.

از آنجا که جوهره اصلی تمدن و فرهنگ در عصر حاضر ترکیبی از فناوری، نظام های ارتباطی جهانی همراه با تولید، انتقال و پردازش اطلاعات است. لذا انقلاب ارتباطات، دگرگونی های عمیق و گسترده ای را در زندگی انسان ها ایجاد کرده است. به اعتقاد مانوئل کاستلز: «در عصر ارتباطات، فاصله زمانی و مکانی به واسطه گستردگی و پیچیدگی ابزارهای اطلاع رسانی محو شده و نظم طبیعی دوران قدیم یا چارچوب های مکانیکی جهان صنعتی به یمن دانش اطلاعاتی از بین رفته است. لذا حضور در این مکان معنای تازه ای به خود گرفته که می تواند تعیین کننده ارتباط شخص با جامعه شبکه ای و یا جدایی و حذف او از این امکان فراگیر و در عین حال انحصاری باشد که با محوریت رسانه و اطلاعات صورت می گیرد، زیرا جهان جدید به صورت شبکه درآمده است. شبکه بزرگی که بافت اصلی و تار و پود آن را اطلاعات و نظام ارتباطات تشکیل می دهد». بنابراین تغییر مفهوم ارتباطات را می باید در بطن زندگی معاصر یعنی گذر انسان ها از سادگی به پیچیدگی ارزیابی نمود. که بی تردید این امر نیز تحت تاثیر مستقیم فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی صورت گرفته است (علیقلیان، احمد و خاکباز، افشین، ۱۳۸۰).

یافته های تحقیق

جامعه آماری انتخاب شده در این پژوهش عبارت است از دانشجویان دانشگاه های استان سمنان، تهران، اصفهان، همدان، مازندران، خراسان رضوی، گلستان و بوشهر در مقاطع تحصیلی: کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد و در دو گروه جنسی مذکر و مونث، متأهل و مجرد و در گروه های سنی بین ۱۸ تا ۳۵ سال که تمام جامعه آماری از کاربران اینترنت و فضای سایبری هستند. در بین دانشجویان و نمونه آماری پژوهش، سایت های علمی و آموزشی با بیشترین سطح علاقه مندی به میزان ۶۰.۵ درصد، سایت های سکسی و پورنوگرافی با ضریب ۵۷ درصد و

سپس سایت های سرگرمی و تفریحی با ۵۶ درصد بیشترین سطح علاقه مندی را به خود اختصاص داده اند. همچنین کمترین سطح علاقه مندی به بازی های آنلاین با ۱۵.۵ درصد و پس از آن سایت هایی با موضوعات فرهنگی با ۲۰ درصد مشخص شده است. در نمودار شماره (۱) نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل پرسشنامه تحقیق نشان داده شده است:

نمودار ۱: سطح علاقه مندی و مطلوبیت سایت ها در بین کاربران

نتیجه گیری و پیشنهادها

به نظر می رسد فیلترینگ از جمله مباحث پابان ناپذیر در عرصه اطلاع رسانی آنلاین باشد که نظرات و چالش های مختلفی را در پی داشته است. تباین فیلتر و سانسور محتوای Web با اصل آزادی دسترسی به اطلاعات و درعین حال انتشار افکار و عقاید مختلف که گاه در جهت مخالف منافع اجتماعی گام برمی دارند از جمله این چالش های بحث برانگیز است. در عین حال انتشار برخی اطلاعات مخرب در وب و آسانی دسترسی به این گونه اطلاعات، لزوم کنترل انتشار اطلاعات را ایجاب می کند. به این منظور در هر جامعه ای، بسته به نوع نگرش های موجود در آن نسبت به امر فیلترینگ، استفاده از نرم افزارهای کنترل دسترسی به محتوای وب کاربرد دارند. برخی از نرم افزارها صرفاً به عنوان ابزاری برای نظارت بیشتر والدین بر وب گردی های فرزندانشان در جوامع غربی شناخته می شوند که از جمله آن ها می توان به Cyberpatrol نام برد که نرم افزاری محدود و در سطح استفاده در یک سیستم خانگی است. اما این مورد درباره نرم افزارهایی مانند Smartfilter کاربرد آن تا حد نصب در سرورهای بزرگ Web در سطح ملی تفاوت دارد. نرم افزارهای کاربردی در امر فیلترینگ از مکانیزم های خاصی برای پالایش دسترسی به اطلاعات استفاده می کنند که بسته به نوع و کاربرد آن ها، این مکانیزم ها نیز متفاوت است. با توجه به نگرش خاص مذهبی و سیاسی در ایران، استفاده از نرم افزارهای فیلترینگ و کنترل محتوای وب امری اجتناب ناپذیر است اما این امر نبایستی حق دسترسی به اطلاعات را چنان تحت الشعاع قرار دهد که دستیابی به منابع علمی و فکری مورد نیاز افراد با مشکل مواجه شود. توسعه سیستم فیلترینگ هوشمند و ناکارایی آن در ابتدای به کارگیری، نشان از ضعف عمده در امر کنترل محتوای وب دارد و در این مورد دیدگاه های سیاسی مفراط در سطوح بالای جامعه نیز خالی از اشکال نیستند. در این راستا توصیه می شود با استفاده از

فاکتورهایی همچون: بومی سازی نرم افزارهای فیلترینگ، آموزش کاربران وب در جهت استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی آن، تجهیز کتابخانه های عمومی به رایانه های متصل به شبکه Web و آموزش مراجعه کنندگان با نحوه جستجوی اطلاعات علمی در آن، درجه بندی سطوح دسترسی به اطلاعات در بخش های مختلف آکادمیک و دانشگاهی جامعه، شفاف سازی بحث فیلتر و کنترل محتوای فارسی و در عین حال تلاش برای افزایش محتوای علمی و ارزشمند به فارسی در اینترنت از جمله راهکارهایی است که می تواند مقوله فیلترینگ و کنترل دسترسی را در سطح کشور به نحو مطلوب تری کاربردی نماید.

۱- آموزش: مهم ترین اقدام در جلوگیری از جرایم سایبری و مقابله با تهدیدات فضای مجازی، آموزش است. این آموزش شامل آموزش عمومی و همگانی، آموزش مسئولین سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و انتظامی می باشد. نه تنها مردم عادی بلکه بسیاری از مقامات سیاسی و امنیتی نیز هیچ گونه اطلاعاتی در مورد حملات سایبر تروریستی و چگونگی آن ندارند. در مورد آموزش عمومی مهم ترین نکته این است که کاربران اینترنت را نسبت به ایمن تر کردن رایانه های شخصی متقاعد کرد و با آگاهی دادن به مقامات سیاسی و امنیتی آن ها را وادار کرد تا تمهیدات لازم را برای مقابله با سایبر تروریسم عملی کنند.

۲- ساز و کار حقوقی: در مرحله بعد باید سازوکار حقوقی و قضایی مناسبی برای مبارزه با سایبر تروریسم ایجاد کرد. وجود خلاءهای قانونی نیروهای امنیتی و قضایی را در مقابله با سایبر تروریسم دچار سر در گمی می کند و توانایی اقدام به موقع و مناسب را از آنان می گیرد. ایجاد دادگاه های ویژه جرایم اینترنتی قدم مهمی در مبارزه با سایبر تروریسم است، چرا که رسیدگی به این جرایم را آسان تر و سریع تر می کند و با به خطر انداختن امنیت مجرمان گام موثری در کاهش حملات تروریستی خواهد داشت.

۳- تقویت توان دفاعی: ایجاد سازمان های مسئول و مقابله با سایبر تروریسم مهم ترین راه کار دفاعی در برابر سایبر تروریسم خواهد بود. روش دفاعی دیگر، تقویت امنیت زیرساخت های فناوری در کشور و پیاده سازی پدافند غیرعامل در تمامی سطوح سازمانی.

فهرست منابع

- شجاعی، محمد صادق (۱۳۹۱). روان شناسی و آسیب شناسی اینترنت، پژوهشگاه علوم انسانی.
- مرکز پدافند غیرعامل شرکت ایز ایران (۱۳۸۵). پدافند غیرعامل در حوزه جنگ سایبر.
- نقشینه، وحید (۱۳۸۶). سلامت دیجیتالی، روزنامه ایران. شماره ۳۶۳۶.
- سوری، جواد (۱۳۸۷). نقش فناوری‌های نوین ارتباطی در عملیات روانی، فصلنامه عملیات روانی، شماره ۱۲.
- تأملی بر فیلترینگ ۱. اقدام پیشگیرانه از جرایم رایانه ای (۱۳۸۶). دفتر مطالعات ارتباطات و فناوری های نوین مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۸۳۷۱.
- آسیب شناسی اینترنت در جوانان (بهار ۱۳۸۴). طرح تحقیقاتی سازمان ملی جوانان.
- عالی پور هفشجانی، خداداد (۱۳۸۹). نقش پلیس در کنترل جرایم سایبر.
- باغبان، وحید (۱۳۸۹). نقش رسانه‌ای اینترنت در ناامنی‌های اجتماعی.
- مانوئل کاستلز، عصر اطلاعات و ظهور جامعه شبکه ای. ترجمه: علیقلیان، احمد و خاکباز، افشین (۱۳۸۰). انتشارات طرح نو، تهران.